

W niedzielę na placu Litewskim w Lublinie zatrzyma się „Trolejbus Historii”

Na gapę do PRL-u

Ludzie pamiętają różne dziwne rzeczy... Zomowca wycierającego sobie buty kaftanikiem synka. Bezsenność strajkujących kolejarzy. Łzy na obrazie Matki Boskiej. Kolejkę przed sklepem, w której mały chłopiec stał wiele godzin z mamą... Każde takie wspomnienie, jak każda drobinka życia, jest cenne.

Na piętrze kamienicy przy Grodzkiej jest niewielki pokój. Obity zielonkawym materiałem. Nie robi wrażenia przytulnego miejsca. Na dodatek każde wypowiedziane tutaj słowo – dziwnie wytlumione – ginie. To muzeum historii Lublina, gdzie eksponatami są Głosy.

Historia z pierwszych ust

Pomysł na projekt „Historia Mówiona” jest, jak wszystkie świetne pomysły, prosty. W Ośrodku Brama Grodzka–Teatr NN zbierane są i opracowywane do celów edukacyjnych wspomnienia różnych osób, które były świadkami istotnych wydarzeń w dziejach miasta. Tych przedwojennych, czasu wojny i okupacji oraz współczesnych. „Obywatelu, co ty wiesz o PRL-u” – bije w oczy ulotka wisząca na murze staromiejskiej kamienicy. Dzięki „Historii Mówionej” dowiemy się o PRL z pierwszej ręki. A właściwie z pierwszych ust.

– Zapisywaniem ludzkich głosów zajmuje się od siedmiu lat – relacjonuje **Tomasz Czajkowski**. Rocznik

„Trolejbus Historii” to škoda 9Tr, którą Lubelskie Towarzystwo Ekologicznej Komunikacji przyholowało z Ostrowy w 2001 roku. Pierwsze pojazdy tej marki trafiły do Lublina w styczniu 1955 roku. Było to sześć trolejbusów z pierwszej, liczącej 7 sztuk, partii dostarczonej przez Škodę do Polski. Identyczne jak Trolejbus Historii „trajtki” były eksploatowane w mieście do 1980 roku. Pierwszy raz czerwony trolejbus, który już, niestety, nie może sam poruszać się korzystając z trakcji elektrycznej można było oglądać na deptaku 21 lipca 2003 roku w 50. rocznicę pojawienia się trolejbusów na lubelskich ulicach.

1976, politolog z wykształcenia, historyk z zamiłowania. Choć mówi, że jest nieśmiały, szukał takiej pracy, żeby mieć kontakt z ludźmi. Tak trafił do ośrodka. Teraz zajmuje się projektem „Historia Mówiona” i odpowiada za najnowszą historię. Od 1944 do 1989 roku. – Jako stażysta dostałem od dyrektora Tomasza Pietrasiewicza pierwsze zadanie, które stało się wyzwaniem. Tym wyzwaniem była zachowana cudem i przypadkiem odnaleziona w archiwach lista lokatorów kamienicy przy Krawieckiej 41. Taka z adnotacjami. Wiedziałem, ile który lokator miał dzieci, co robiła żona, że był kape-lusznikiem. Czy siedział w więzieniu... Dom oczywiście nie istniał, tak jak cała ulica. Miałem zająć się historią tych ludzi. Pokazać przez losy lokatorów Historię. To było niesamowite. I w ogóle nie mogłem zrozumieć, ani zaakceptować tego, że Mosze Basąg,

który był na tym spisie i którego odnalazłem aż w Izraelu – w ogóle nie chce ze mną rozmawiać. Pojechałem do niego, do Izraela, a on nie chce, żebym go pytał o jego życie. A ja chciałem go tylko zapytać o jego życie w Lublinie przy Krawieckiej 41. Ale to może to samo? – zastanawia się Czajkowski.

W końcu lokator z przedwojennej kamienicy stał się pierwszym Głosem.

Mówiona wychodzi na ulicę i wsiada w trolejbus

Tomasz Czajkowski zarejestrował jego Głos. Teraz takich Głosów ma setki.

Nabrał wprawy. Zadaje pytania weryfikując opowieści. Dopytuje, czy rozmówca widział jakieś zdarzenie? Czy zna go z dalszej relacji? Nadal nie może pogodzić się z odmową. – Bardzo to przeżywałem, bo wsiąknę w ludzkie głosy. To więcej niż praca – uśmiecha się zza szkieł. W ogóle nie wygląda na osobę, która wysłuchuje intymnych opowieści. Jak bardzo intymnych? Będzie się można o tym przekonać w niedzielę na placu Litewskim. Bo „Historia Mówiona” wychodzi na ulicę.

„Celem naszej akcji jest przybliżenie i przypomnienie mieszkańcom Lublina najnowszej historii miasta oraz zebranie od obywateli zdjęć, relacji dotyczących historii miasta oraz innych materiałów, które są jej świadec-

twami” – reklamują swoją akcję organizatorzy z ośrodka przy Grodzkiej. Ale w rzeczywistości będzie to bardziej odlotowe przeżycie.

No, bo jak tu z powagą traktować stary czerwony czechosłowacki trolejbus, który młodzi ludzie pieczołowicie zaciemnili folią i urządzili w nim kino. I to jeszcze takie, jak socjalistyczna rzeczywistość – co innego będzie widać, a co innego słuchać. „Trolejbus Historii” będzie prawdziwym trolejbusem, identycznym jak te, które w od połowy lat 50. do roku 1980 jeździły po Lublinie. Wewnątrz zostały kasowniki-dziurkowniki i szare twarde siedzenia obite dermą. I ten przedziwny zapach. Ni to kurzu, ni to płyty pilśniowej. Wymieszany z metafizyczną obecnością tysięcy pasażerów jadących w szaroburzych ubraniach do szaroburzych zakładów pracy, szkół, przedszkoli, domów.

22 maja wszystkim mającym lat 35 i więcej – „Trolejbus Historii” zafunduje emocje, jak proustowska magdalenka. A młodszym... zajmujące gadanie o żelaznym wilku. No, bo co ruszy zjadacza snickersów ubranego w bojówki i martensy? Zdjęcie A.D. 1973 wiaduktu nad jednopasmową wówczas ulicą Mełgiewską z napisem: Program partii programem narodu?

Opowiedz im swoją Historię

– Ścieżka dźwiękowa użyta w trolejbusie zawiera wspomnienia kilku osób. Opowiadają o wybranych, istotnych w historii Lublina, wydarzeniach. O cudzie lubelskim w 1949 roku, o przełomie politycznym w Październiku 1956 roku, o Lubelskim Lipcu i o stanie wojennym. Fragmenty ich relacji zostały tak skomponowane, by przekazać nie tylko konkretne informacje o tych wydarzeniach, ale by pokazać istotę historii mówionej. Bardzo indywidualne, subiektywne postrzeganie świata, wydarzeń i ludzi. Tu nie ma wspo-

mniej mniej czy bardziej ważnych. Wszystkie są istotne, pokazujące na swój indywidualny sposób rzeczywistość minionego czasu – tłumaczy Czajkowski, który przygotowywał ten kilkunastominutowy monolog.

Cud lubelski wspominają z całkowicie odmienną perspektywą trzy osoby: pani Róża Żalińska, pan Zygmunt Łupina i pan Tadeusz Chmielewski. Zbigniew Łupina opowie też o wydarzeniach roku 1956 w Lublinie. Lubelski Lipiec wspomina w trolejbusie Kazimierz Iwaszko.

– Historycy się oburzają, ale nie ma historii obiektywnej – dodaje fachowiec od historycznych zwierzeń. Któremu tych ludzkich opowieści jest ciągle mało i mało. Dlatego przy trolejbusie będzie się można zapisać na takie zwierzenia. Wypełnić kwestionariusz i nagrać swoją prywatną, osobistą wizję kawałka historii naszego miasta. Swoje bardzo subiektywne, bardzo prozaiczne albo bardzo zwyczajne opowieści. Bo czy nie z takich drobinek życiowych budował Jan Długosz, Chryzostom Pasek, Miron Białoszewski, Leopold Tyrmand i Witold Gombrowicz?

Agnieszka Dybek

Nie przegap „Trolejbusu Historii”. Tam wysłuchają i zarejestrują wspomnienia Waszych rodziców, dziadków, osób pamiętających Lublin sprzed kilkunastu, kilkudziesięciu lat. Wskazane jest również przyniesienie zdjęć dokumentujących historię naszego miasta. Najciekawsze relacje opublikujemy w Magazynie.

Rozkład jazdy

Niedziela, 22 maja, plac Litewski od godz. 12.00 do 17.00
Poniedziałek, 23 maja, Gimnazjum nr 8 przy ul. Biedronki 13 od godz. 9 do 13

Wtorek, 24 maja, Zespół Szkół nr 1 przy ul. Elsnera 5 od godz. 9 do 13

